

Kemikalietillsyn Bensinstationer

Maria Mattsson

Innehållsförteckning

1 Bakgrund	sid 1
2 Mål	sid 1
3 Avgränsning	sid 1
4 Resultat	sid 1
4.1 Brister	sid 1
4.2 Krav på åtgärder	sid 2
4.3 Påföljder	sid 2
5 Diskussion	sid 3
6 Projektanalys	sid 4
7 Utrustning	sid 4
8 Resultat och dokumenthantering	sid 4
9 Informationsspridning	sid 4
10 Slutsatser	sid 5

1 Bakgrund

I verksamhetsplaneringen (VEP) för 2003 avsattes en personmånad för tillsyn av kemikaliehantering (KE 15, se bilaga 1). Enligt VEP skulle 15 försäljningsställen besökas under 2003. Projektet genomfördes i enlighet med projektbeskrivningen som godkändes 2003-09-26 (se bilaga 2). Tillsynsbesöken utfördes under perioden 2003-10-27 – 2003-11-21. Visst för och efterarbete har förekommit utanför den angivna tidsperioden. Bland annat har samtliga företag som besökts i förväg fått en informationsbroschyr om märkning i samband med att ett informationsbrev om tillsynsprojektet skickades ut. Tillsynsbesöken tidbokades med företagen.

Under 2001 och 2002 besöktes färgaffärer, byggvaruhus samt företag som säljer bilvårdskemikalier (exklusive bensinstationer) i kommunen. I år besöktes bensinstationerna. 14 besök genomfördes eftersom en bensinstation som tidigare sålt kemikalier (förutom bensin och diesel) övergått till att vara en automatstation.

Alla bensinstationerna säljer produkter som riktar sig direkt mot privatkonsumenter. Den enda informationen om hur kemikalierna ska hanteras för att undvika skador på människa eller miljö får dessa på förpackningen. Det är därför viktigt att den information som ges är riktig och att produkterna är märkta enligt gällande regler. Det är också viktigt att barnskyddande förslutning finns på produkterna när detta krävs eftersom detta är produkter som kan finnas i miljöer där det också kan finnas barn.

2 Mål

Målet med projektet är dels att öka kunskapen om gällande regler, dels att se om kemikalier är märkta och i övrigt hanteras på ett riktigt sätt. Ökad kunskap och riktig hantering av produkterna ska leda till mindre risk för skador för människor och i miljön.

3 Avgränsning

Projektet avgränsades till att gälla tillsyn av försäljning av kemikalier på bensinstationer enligt förteckning (se bilaga 3).

4 Resultat

4.1 Brister

Totalt besöktes 14 företag inom ramen för tillsynsprojektet.

Generellt sett var resultatet vid detta tillsynsprojekt bättre än tidigare år. Helt fritt från brister var det dock inte.

En brist som fortfarande förekom (om än i mycket mindre omfattning) var avsaknad av kännbar varningsmärkning där sådan krävs. Kravet är att produkter som erbjuds eller säljs till allmänheten ska ha en kännbar varningsmärkning om produkten är märkt med farobeteckningen ”*Mycket giftig, Giftig, Frätande eller Hälsoskadlig*”. Hos fem av företagen hittades förpackningar där den kännbara varningsmärkningen saknades. Med undantag för ett företag rörde det sig dock om någon enstaka förpackning.

Barnskyddande förslutning ska finnas på förpackningar som innehåller kemiska produkter märkta med farobeteckningen *Mycket giftig, Giftig eller Frätande*. Det ska också finnas på förpackningar till produkter som innehåller *mer än 3 % metanol* samt produkter som ska vara märkta med *riskfras R 65* (Farligt, kan ge lungskador vid förtäring).

Samtliga produkter där det krävs barnskyddande förslutning hade, enligt vad man kunde se, detta. När vi synade detta närmare genom att försöka skruva upp korken på förpackningen upptäckte vi dock att det var mycket vanligt att förslutningen inte fungerade på avsett sätt. Denna brist fanns hos nästan alla besökta företag. I de flesta fall berodde bristen på att korken inte var ordentligt fastskruvad från tillverkaren. Detta kunde i så fall lätt åtgärdas genom att skruva fast korken. I några fall var det dock så att korken inte fungerade även om man försökte skruva fast den ordentligt.

Två av företagen hade produkter ute i hyllorna som inte var märkta på svenska med föreskriven risk - och skyddsinformation.

Även för övrigt förekom vissa brister i märkningen av produkterna. Exempel på brister som uppmärksammats är att farobeteckningen under farosymbolen saknas eller är felaktig. I något fall har farosymbol saknats helt och hållet. Detta kan ge motstridig eller felaktig information om hur farlig produkten är vilket kan leda till ökade risker vid hanteringen. Dessa typer av brister var dock betydligt mindre förekommande än vid tidigare tillsynsprojekt, vilket är glädjande.

4.2 Krav på åtgärder

Företagen har fått inspektionsrapporter där uppmärksammade brister i märkningen har påpekats. Bristfälligt märkta produkter, eller produkter med bristfällig förslutning får inte säljas, vilket också påpekats i inspektionsrapporterna (och vid besöken). Företagen har kontaktat sina leverantörer för att få bristerna kontrollerade och åtgärdade.

Möjlighet finns att förelägga företagen om åtgärder, eventuellt med vite om detta skulle bedömas nödvändigt. I dessa fall har dock företagen genast tagit tag i frågan att åtgärda bristerna. Behov av föreläggande har därför inte funnits.

4.3 Påföljder

Inom kemikalieområdet finns miljöstraffsavgifter för ett antal olika överträdelser. I detta tillsynsprojekt har vi träffat på två olika typer av överträdelser som innebär att utredning om miljöstraffsavgift måste göras. En överträdelse är avsaknad av kännbar varningsmärkning där detta krävs (se ovan). Miljöstraffsavgiften för detta är *15 000 kronor*. Vid överlåtelse av hälso- eller miljöfarliga kemiska produkter ska dessa vara märkta *på svenska* med föreskriven risk - och skyddsinformation. I annat fall ska en miljöstraffsavgift på *15 000 kronor* tas ut.

Utöver detta finns flera andra miljöstraffsavgifter inom kemikalieområdet vilket betyder att företag som inte känner till detta och som har dålig kontroll över sitt produktsortiment kan riskera att få betala dryga miljöstraffsavgifter.

I detta projekt har utredning om miljöstraffsavgift blivit aktuellt hos fem av de 14 besökta företagen. Hos två av företagen var två olika miljöstraffsavgifter aktuella. För det ena företaget har utredningen visat att miljöstraffsavgift inte alls ska tas ut eftersom

miljönämnden inte kan bevisa att överlåtelse skett av den produkt som inte var märkt på svenska, och att endast en produkt saknade kännbar varningsmärkning. Det skulle därför vara uppenbart oskäligt att ta ut miljöstraffavgift för detta. För ytterligare tre företag gjordes också bedömningen att det skulle vara uppenbart oskäligt att besluta om miljöstraffavgift på grund av avsaknad av kännbar varningsmärkning. För ett företag pågår utredningen fortfarande när detta skrivs. Även i detta fall har dock utredningen redan visat att miljöstraffavgift inte ska tas ut för de produkter som inte var märkt på svenska eftersom uppgift (bevis) om överlåtelse saknas.

I miljöbalkens 29 kapitel 6 § finns straffbestämmelser som gäller märkning av kemiska produkter. Den som med uppsåt eller av oaktsamhet underlåter att märka en produkt enligt föreskrifter som meddelats med stöd av balken döms, om underlåtenheten försvårar bedömningen av riskerna för att människors hälsa eller miljön ska skadas, för *bristfällig miljöinformation* till böter eller fängelse i högst ett år.

I 29 kapitlet 3 § står att den som med uppsåt eller grov oaktsamhet tar befattning med en kemisk produkt ... utan att vidta de skyddsåtgärder, produktval eller försiktighetsmått i övrigt som behövs... döms för *miljöfarlig kemikaliehantering* till böter eller fängelse i högst två år.

Åtalsanmälan kan vara aktuell i ett fall. För övrigt har miljökontoret bedömt att bristerna i märkning inte försvårat bedömningen av riskerna med produkten och därför inte behöver anmälas. I något fall har samråd skett med miljöåklagaren som bedömt överträdelsen som ringa och att den därför inte behöver anmälas.

5 Diskussion

Behovet av informationsinsatser för att öka kunskapen om vad som gäller vid försäljning av kemikalier och vilket ansvar som handlarna har framkom tydligt vid det tillsynsprojekt som genomfördes 2001. Tillsammans med länsstyrelsen och övriga kommuner i Norrbottens län drogs därför "Kemikaliekampanj Norr" igång 2002 med ett uttalat syfte att öka kunskapen om dessa regler. En informationsbroschyr togs fram och skickades ut till ett stort antal kemikalieförsäljare i länet. Trots detta och trots att de företag som besöktes fått information om att tillsynen skulle genomföras upptäcktes ändå en hel del brister, vissa allvarliga, ute bland företagen. I vissa delar var resultatet 2002 t o m sämre än 2001. Vi hittade t ex även produkter som saknade barnskyddande förslutning och produkter som helt saknade varningsmärkning på svenska. Tyvärr var det också så att informationen inte alltid nått fram till rätt person.

Kemikaliekampanj Norr utvärderades i oktober 2003 under en dag där förutom kommunerna i länet och länsstyrelsen även bland andra besökta företag och en leverantör/tillverkare/importör deltog. Vid utvärderingen framkom att kampanjen har gett resultat. Leverantören berättade om ett omfattande arbete att åtgärda de brister som framkommit bland annat vid vår tillsynskampanj. Ett av de besökta företagen berättade om de genomgripande åtgärder som vidtagits gällande utbildning och egenkontroll efter tillsynsbesöket. Åtgärder hade inte bara vidtagits på det besökta företaget utan på alla företag inom den aktuella kedjan. Samtidigt framkom synpunkter från andra företag att tillsynen upplevs för hård och rigid. Dessa företag efterlyste mer samarbete med företagen och bättre information.

Troligen är en kombination av återkommande informationsinsatser och tillsynsprojekt nödvändig för att nå målet med kemikalietillsynen (se ovan). Endast information räcker inte. Med tanke på de stora konsekvenser det kan få för företagen när vissa typer av brister upptäcks har miljökontoret dock denna gång, förutom att skicka ut skriftlig information, även i samband med att besöken bokats in, kontrollerat att informationen kommit fram till rätt person. Informationen som skickats ut i år är en särskild broschyr om ”Kemiska produkter i butiker” som tagits fram av kemikalieinspektionen. Miljökontoret har också muntligt påpekat att det är viktigt att företaget sätter sig in i dessa frågor och har en god egenkontroll. Man kan inte, har erfarenheten visat, förlita sig på att alla produkter som kommer från leverantören är utan brister. Även om detta hade varit önskvärt.

6 Projektanalys

Projektet genomfördes i en liten projektgrupp på två personer. Tidigare har vi strävat efter att två personer ska delta i varje inspektion. Detta bedömdes inte nödvändigt denna gång.

Erfarenheterna från tidigare tillsynsprojektet användes vid genomförandet av detta projekt och genomförandet gick smidigt. Det som återstår efter projekttidens avslutande är utredningar om miljöskaktionsavgift och åtalansmälningar. Detta måste man vara medveten om vid projektens planering och ”spara” lite tid för sådant arbete. Denna gång är det dock inte aktuellt med speciellt många miljöskaktionsavgifter eller åtalansmälningar.

Det arbete som lagts ned börjar ge resultat. Många av de brister som vi tidigare har sett var nu borta. Det var en betydligt större medvetenhet ute på företagen om dessa frågor och flera vittnar om att de har krav på sig ”uppifrån” att inte köpa kemikalier från leverantörer som inte är granskade och godkända (av någon ansvarig inom företaget).

7 Utrustning

Digitalkamera är ett värdefullt hjälpmedel som använts i projektet.

8 Resultat - och dokumenthantering

Kopia på beslut om miljöskaktionsavgift avses att översändas till kemikalieinspektionen för kännedom. Ett särskilt brev där bristerna gällande barnskyddande förslutningar påpekas har skickats iväg till kemikalieinspektionen.

9 Informationsspridning

Före tillsynsbesöken har informationsbroschyren ”Kemiska produkter i butiker - märkning och ansvar” skickats ut till företagen tillsammans med ett följebrev. Föreståndarna på bensinstationerna har även kontaktats via telefon för att kontrollera att informationen gått fram och för att ytterligare informera om gällande regler.

Samtliga besökta företag har fått inspektionsrapporter med påpekanden om eventuella brister. En rapport har skrivits som sammanfattar resultatet av tillsynsprojektet.

10 Slutsatser

En viktig del i framtida tillsyn är information. Målet med denna information bör vara att företagen blir medvetna om sitt ansvar och får kunskap om var man kan hitta information. Detta bör vara en del av företagens *egenkontroll*. Inledningsvis finns dock ett behov av en mer detaljerad information om gällande regler. Det får dock inte bli så att företagen får uppfattningen att miljönämnden fortsättningsvis kommer att förse dem med all information de behöver. Däremot ska företagen veta att de alltid är välkomna att ställa frågor om det är något man undrar över. Via miljökontorets hemsida kan man också på ett enkelt sätt länkas över till kemikalieinspektionens hemsida där det finns ytterligare information om märkning och mycket annat som gäller kemikalier och miljö kvalitetsmålet Giftfri Miljö.

Kemikalieförsäljning bensinstationer

Lagens miniminivå Kf / ks uppdrag Övriga uppgifter

Beskrivning av arbetsuppgiften:

Märkningen på kemiska produkter är den information som privatkonsumenter får om hur produkter ska hanteras för att undvika skador på hälsa och miljö. Informations och tillsynsprojekt har genomförts under 2001 och 2002. Brister har varit vanligt förekommande. Under 2003 inriktas informations / tillsynsinsatserna in mot bensinstationerna som hittills inte har besökts. En förändring mot tidigare är att dessa besök kommer att bokas in i förväg med ansvarig stationsföreståndare.

Väsentliga problem:

Tidigare tillsynsprojekt har visat att det trots informationsinsatser är vanligt med allvarliga brister bland produkter som säljs till allmänheten, t ex att farliga produkter saknar kännbar varningsmärkning till skydd för synskadade eller barnskyddande förslutningar (korkar) till skydd för små barn. Ev uppföljningar görs inom ramen för projekttiden.

Prioriteringar:

Totalt antal objekt: st **Antal som besöks i år:** 15 st

Intervall: ggr / år **Kommentar:**

Tidsåtgång / objekt: 8,00 tim **Personalbehov:** 1,0 personmånader / år

Görs av: Service ÄO Projekt

Övriga kostnader: 5 000 kr **Intäkter:** kr

Stödjer följande miljömål:

☐ 1. Begränsad klimatpåverkan	☐ 6. Säker strålmiljö	☐ 11. Myllrande våtmarker
☐ 2. Frisk luft	☐ 7. Ingen övergödning	☐ 12. Levande skogar
☐ 3. Bara naturlig försurning	☐ 8. Levande sjöar o vattendrag	☐ 13. Ett rikt odlingslandskap
☒ 4. Giftfri miljö	☐ 9. Grundvatten av god kvalitet	☐ 15. God bebyggd miljö
☐ 5. Skyddande ozonskikt	☐ 10. Hav i balans samt levande kust och skärgård	

Övrigt: De flesta av dessa objekt har fasta miljötillsynsavgifter. I de fall bensinstationen har fordonstvätt ska uppföljning av förra årets "Projekt biltvättar" göras.

Sammanhänger med paket nr: MF 16

Upprättad av: MAM

Datum: 021202

Kemikalietillsyn 2003

Företag	Fastighet/adress	Senaste inspektion	Ansvarig
Statoil (Fredrikssons Bensin)	Ödlan 3/ Midgårdsvägen 24, Luleå	1997	Maggan
Statoil ICA/Express	Öhemmanet 1:249/ Domargatan 1, G-stad	1998	Maggan
Statoil Stationsgatan	Vråken 1/ Stationsgatan 28, Luleå	1997	Maggan
Statoil Rondellen	Skurholmen 8:58 / Hertsövägen 15, Luleå	1997	Maria
Statoil Örarnavägen	Persön 19:26/ Örarnavägen 3, Luleå	1997	Maria
Råneå Bil och Bensin (Uno-X)	Råneå 13:126/ Niemiselvägen 2, Råneå	1997	Maggan
Shell Hertsövägen	Vikten 1/ Hällbruksvägen 2 A, Luleå	1998	Maria
Shell Lulsundet	Björkskatan 7:26/ Truppvägen 1, Luleå	1997	Maria
Shell Banvägen	Mjölkudden 3:48 / Banvägen 1, Luleå	1998	Maggan
OK Center	Valrossen 1 / Robertsviksg 3, Luleå	1997	Maria
OK Rondellen	Skurholmen 8:60/ Hertsöv 11 B, Luleå	1997	Maria
OK Råneå	Råneå 2:38/ Södra sidan 2, Råneå	1997	Maggan
Drugstore & Deli	Skonaren 1 /Roderv 1, Luleå	1997	Maggan
Niemisel Kiosk & Bensin (Preem)	Niemisel 6:101 / Gunnarsbyv 21, Niemisel	1998	Maggan
Bil & Traktor	Bilen 23 / Gammelstadsv 23, Luleå	1997	Maria

PROJEKTBEKRIVNING

Projekt: Kemikalieförsäljning bensinstationer (KE 15)

Bakgrund: Märkning av kemiska produkter är den information som privatkonsumenter får om hur produkter ska hanteras för att undvika skador på hälsa och miljö. Under 2003 ska bensinstationer med kemikalieförsäljning besökas. Tidigare under året har en informationsbroschyr om märkning skickats ut till bensinstationerna.

Till största delen har projekt fordonstvätt MF 16 genomförts som ett separat projekt. Vissa kvarstående frågor kan dock tas upp i samband med detta projekt (ansvarig för vilka frågor som ska tas upp är Peter Johansson).

Mål: Ökad kunskap hos kemikalieförsäljare och större andel korrekt märkta kemiska produkter. Detta ska leda till en säkrare kemikaliehantering.

Metod: Inspektion med hjälp av checklista. Informationsbrev går ut i förväg och besöken tidbokas med ansvarig föreståndare.

Medel: Personal för inspektion, totalt 1,0 personmånader. Tjänstebil och kamera. Extrabil bokas eventuellt i bilpoolen. 5 000 kronor för eventuella kemikalieinköp.

Avgränsning: 15 verksamheter besöks i år.

Tidsplan: Informationsbrev v 39. Genomförande v 44-47. Rapport v 48.

Projektorganisation/medverkande: Maria Mattsson (0,5) och Margareta Brusheim (0,5)

Projektledare: Maria Mattsson

Granskad och godkänd

Datum:.....

Projektledare:.....

Chef/Uppdragsgivare:.....